

Slovenski dom

Stev. 242

V Ljubljani, torek 24. oktobra 1939

Leto IV

Napovedi o bližnjih nemških vojaških korakih

Napadi vsega nemškega letalstva na Anglijo, nove zasedbe malih držav ali mirovne ponudbe ob sedanjem vojnem stanju?

Berlin, 24. oktobra. m. Pokrajinski voditelji narodno socialistične stranke, ki so bili za nedeljo poklicani na konferenco pri Hitlerju, kjer sta bila navzoča tudi ministra Göring in Hess, so včeraj popoldne odpotovali iz Berlina. Vsebinsko posvetov države v strogi tajnosti. Pokrajinski voditelji narodno socialistične stranke so obvestili Hitlerja o razpoloženju ljudstva po posameznih pokrajinah in mu povedali, kako bi ljudstvo sprejelo morebiten sklep o dolgi vojni, na katero dozdaj ni bilo pripravljeno.

London, 24. oktobra. o. V angleških političnih krogih pričakujejo v kratkem obsežnih nemških akcij, ki bodo naperjene zlasti proti Angliji, saj ni verjetno, da bi Nemci hoteli tvegati neposreden napad na francosko vojsko v Maginotijevi črti, ker bi jih to preveč veljalo. Tudi ni verjetno, da bi hoteli vdreti v Francijo čez Švico ali Belgijo, ker bi s tem obrnili proti sebi vse svetovno javno mnenje, zlasti pa Ameriko. Zato računajo v Angliji s tremi možnostmi nemškega nastopa proti Angliji in sicer:

1. Nemško letalstvo bi v velikih skupinah začelo napadati angleško trgovsko in pa vojno mornarico in važna angleška mesta na obali hkratu pa bi Nemci ojačili podmorniško vojskovanje, da preprečijo Angliji dovoz blaga po morju. Če bi Nemčija v ta napad poslala vse svoje letalstvo, mora seveda računati z ogromnimi izgubami, saj so dosednji nemški napadi na škotsko obalo pokazali, da razpolaga Anglija z izborno obrambo in lovskimi letali.

2. Nemčija bi nadaljevala z vojno proti Angliji v sedanjem obsegu, samo letalske napade bi pomnožila, hkratu pa bi si skušala zagotoviti sredstva za dolgo vojskovanje s tem, da bi za vsako ceno preprečila,

da se Italija in Rusija ne obrneta proti njej in pa, da bi si priključila Dansko ter Madžarsko in Romunijo. Danska je popolnoma osamljena, je za pa Nemčijo važna zaradi prehrane, glede Romunije in Madžarske pa bi se Nemčija sporazumela s Sovjeti tako, kakor se je sporazumela o delitvi Poljske. Prvi dokaz za spremembo razmerja med Romunijo in Nemčijo vidijo v tem, da je nemški poslanik pred nekaj dnevi ostro

protestiral pri romunski vladi, češ da ne drži stroge nevtralnosti.

3. Zadnja možnost pa bi po angleških napovedih bila, da bi se vojskovanje razvijalo v sedanjem obsegu, z omejenimi operacijami proti angleškemu brodomu in pristaniščem, Nemčija pa bi ponavljala svoje mirovne ponudbe, dokler se ne bi Anglija in Francija naveličali ter se z Nemčijo pomirili.

Madžarske želje in zahteve

Jugoslavija naj nadaljuje z delom za mir in nevtralnost Balkana

Budimpešta, 24. okt. m. Tukajšnji politični krogi budno zasledujejo razvoj zunanje političnih dogodkov ter smatrajo premirje, ki vlada zadnje dni v Evropi, kot mir pred viharjem. Madžarska politična javnost se še nadalje bavi z vedenjem podonavskih držav, predvsem Jugoslavije ter podarja, da so države donavske kotline in balkanske države do tega trenutka ostale izven zapletljive. Te države bodo mogle tudi v bodoče ostati na isti črti, če se bodo naslanjale druga na drugo. Zato je potrebno, da balkanske države z vsemi silami delajo na ohranitev miru v tem delu Evrope. Res je, da male in srednje velike države na jugo-

vzhodu ne morjo dosti storiti v spopadih z velikimi, toda te države morejo v vsakem primeru doseči vsaj to, da ti spopadi ne zavzamejo še nevarnejših oblik. To dejstvo zahteva, da mora Jugoslavija nadaljevati s svojim posredovanjem in pomirjevalno akcijo, ki je pokazala že tako lepe uspehe. Odnosaji med Jugoslavijo in sosednimi državami v tem oziru obljublajo nove uspehe. Zato so zdaj madžarski politični krogi prepričani, da bo kmalu nastopil čas, ko bo med Rimom, Belgijem in Budimpešto prišlo še do tesnejšega sodelovanja, kar bo imelo le za cilj, da se ohrani mir in evropska omika.

Politika Bolgarije bo ostala nespremenjena v novi vladi Kjoselvanova so skoraj vsi prejšnji ministri

Sofija, 24. oktobra. Kakor je bilo treba pričakovati, je novo bolgarsko vlado sestavil ponovi dosedanj predsednik Kjoselvanov. V njej so vsi člani prejšnje vlade, razen ministrov za trgovino, za železnice in za pravosodje. Ker ta ministrska mesta niso pomembna, ne predstavlja nova bolgarska vlada nobene posebne politične spremembe.

V novi vladi so: Predsednik vlade in zunanji minister dr. Kjoselvanov, zunanji minister rezervni general Nedev, prosvetni minister prof. Kilov, finančni minister Božilov, pravosodni minister Mitakov, vojni minister general Daskalov, minister za delo prof. Zagorov, kmetijski minister Bagrijanov, gradbeni minister inž. Vasiljev, prometni minister Gabrovski.

Pogajanja v Moskvi

Nove sovjetske zahteve do Finske so skromnejše od prvih

Moskva, 24. oktobra. o. Finsko odposlanstvo z ministrom Tanerjem je včeraj dopotovalo v Moskvo in imelo prvi sestanek s sovjetskimi zastopniki. Sestanek je trajal dve uri in pol in se končal pozno v noč. Razgovorom je ves čas prisostvoval tudi Stalin. O posvetovanjih ni izšlo nobeno uradno poročilo. Zdi se, da bo med Finsko in med Sovjetsko Rusijo prišlo do mirnega sporazuma. Pravijo, da sovjetska vlada ne zahteva več od Finske, da bi ji odstopila nekatere obalne predele za pomorska in letalska oporišča in tudi ne, da bi ji Finska dovolila na svojih tleh vzdrževati posadke. Tudi ne bodo sovjeti zahtevali, naj Finska dovoli zasesti Aalandske otoke, marveč so

priljubljeni zadovoljiti se s obljubo, da Finska teh otokov ne bo udrila in oborožila. Razen tega naj bi se Finska v novi pogodbi obvezala, da se ne bo udeležila nobenega sovražnega dejanja, naperjenega proti Rusiji. Glede ozemlja zahtevajo sovjeti menda samo otočje Hogland, ki ni velikega vojaškega pomena in ne ovira pomorskega prometa med Finsko in med evropskim zahodom.

Pričakujejo, da bodo finsko-ruska pogajanja v nekaj dneh ugodno zaključena. Kaže, da je Sovjetska Rusija v svojih zahtevah odnehala sprčo pripravljenosti, ki jo je finsko ljudstvo tako eno-dušno pokazalo za obrambo svoje zemlje.

Angleška letala so uničila dve nemški podmornici

London, 24. oktobra. Angleško letalsko ministrstvo je izdalo poročilo, da je pred kratkim prišlo do dveh letalskih napadov na nemške podmornice. Mislilo, da sta se oba napada posrečila. Prvi napad je bil v Severnem morju, drugi pa v Atlantiku. V obeh primerih so britanska letala obletela mesto, kjer sta podmornici izginili, ne da bi bila opazila kakšno sled. Pilot britanskega letala, ki je uspešno napadlo nemško podmornico v Severnem morju, je podal poročilo o okoliščinah, v katerih je izvedel svojo nalogo. — Iz našega oglednega letala, poroča pilot, sem zagledal nemško podmornico in jo takoj napadel. Spustili smo na podmornico cel dež bomb, ki so padle pred periskopom. Podmornica se je potopila skoraj navpično. Naš topniški častnik je izjavil, da je videl, kako je na podmornici, ko je bila že pod vodo, nastala po eksploziji bomb še druga eksplozija. Nato se je letalo v zavojih spustilo niže in letelo nekaj časa nad morskó gladino okoli mesta, kjer bi utegnili biti podmornici. Pri tem je letalo spustilo novo vrsto bomb. Že po

prvem zadetku smo opazili na morskó gladini sledove olja, ki se je še bolj razlilo po drugem napadu, a nato pa sploh ni bilo več sledu za podmornico.

Pilot patrolnega letala, ki je opravljalo službo nad Atlantikom, je pa sporočil tole: »Pri našem poletu smo v drugič opazili sovražno podmornico. Podmornica se je potopila, mi smo pa vrgli nanjo nekaj bomb. Prva bomba je po naši sodbi naravnost zadela. Na morskó gladini so se pokazali temni madeži in zračni mehurčki. Nato smo iz največje bližine izvedli še drugi bombni napad na istem mestu, na kar smo nekaj časa leteli nad krajem, kjer je bila prej podmornica, a nismo ničesar več opazili.

Kandidatna lista za senatne volitve v Sloveniji vložena

Ljubljana, 23. okt.

Danes je bila na okrožnem sodišču vložena kandidatna lista JRZ za senatne volitve v Sloveniji. Kandidati za Slovenijo so gg. Smodej, dr. Schaubach, Mihelčič in Brodar, namestniki pa dr. Adlešič, Majersič, Hren in rav. B. Remec. Listo je v imenu predlagateljev vložil dr. Kamušič.

Naročajte Slovenski dom!

Vesti 24. oktobra

Bivši nemški cesar Viljem II. je dal v svojem gradu Doornu ob holandsko nemški meji urediti obsežno zavetišče proti letalskim napadom. V zavetišču je prostora za 100 ljudi.

Estonska vlada je prepovedala vse nemške liste in sleherni javno uporabo nemščine, češ da to zdaj ni več potrebno, ko so se Nemci začeli seliti iz Estonije.

Vrhovni poveljnik finske vojske general Mannerheim je leta 1935 sklenil z Nemčijo sporazum o tem, da bi ob morebitni nevarnosti iz Rusije lahko Nemčija uredila pomorska in letalska oporišča na Aalandskih otokih. Ob spopadu pa bi ji Finska dala na razpolago vsa svoja letališča in pomorske trdnjave. Dogovorjeno je bilo, da se bosta Finska in Nemčija skupno uprli vsakemu napredovanju Sovjetov proti zahodu. Ker Finska ni hotela skleniti pleteti z Nemčijo zveze, so Nemci vsebinsko te pogodbe sporočili Sovjetom, kar je Finsko pripravilo v sedanji položaj.

V Newyorku so odprli ogromno novo letališče, s katerega bo dnevno lahko odletelo nad 10.000 ljudi.

Nemci, ki se selijo iz baltičskih držav, smejo vzeti s seboj 50 mark v gotovini, kolo in živeža za 48 ur, drugega nič.

Na trditve nemškega propagandnega ministra dr. Göbbelsa, da so »Athenies« potopili Angleži, odgovarjajo angleški listi, da so te obdolžitve precej pozne in neverjetne, ko so vendar vsi rešeni ljudje z »Athenies« izpovedali, da so videli nemško podmornico, ki je ladjo obkrožila, po torpediranju pa se streljala nanjo.

Če bi Nemčija skušala proti Angliji organizirati blokado na kopnem, kakor napovedujejo nekateri nemški listi, ne bo to Angliji nič škodovalo, saj ni pri svoji prehrani nič navezana na uvoz iz Evrope.

Ameriški parnik »City ob Flynt« se je zatekel v sovjetsko luko Murmans, ker so ga preganjale nemške pomorske enice. Sovjeti so posadko internirali. V Ameriki vlada zaradi tega veliki razburjenje in bodo tudi o tem razpravljali v parlamentu.

Londonški dnevnik »News Chronicle« prinaša natančen popis potupa »Athenies«. Popis je poslal kanadski tovarnar Swindley svojemu zastopniku v London. Tovar naravi pravi, da je točno videl nemško podmornico, ki se je dvignila na površje, kakih 200 od »Athenies«. List prinaša to pismo v odgovor na trditve dr. Göbbelsa.

Načelnik turškega generalnega štaba Čakmak je izjavil časnikiarjem, da je zadovoljen nad uspehom vojaških razgovorov, ki jih je imel s francoskim generalom Weigandom in angleškim generalom Wawelom.

Ameriški senator Borah, ki se zavzema za sedanjo nevtralnostni zakon, je hudo napadel angleškega poslanika v Washingtonu, češ da se v ameriški notranji politiki preveč uveljavlja njegov vpliv, kar bi utegnulo Ameriko pritegniti na stran Anglije in Francije.

Angleški kralj bo o božiču govoril po radiu narodom svojega cesarstva.

Anglija bo s svojim denarjem in s svojimi strokovnjaki uredila velika pomorska oporišča v turški Aleksandriji ter razširila pristanišče.

Višina posejila, ki ga bo Anglija dala Turčiji v smislu zadnjega sporazuma, še ni določena, ker morajo prej urediti nekatera vprašanja o izvozu turškega blaga v Francijo in Anglijo.

Nemška propaganda je po nevtralnih državah razširila veliko letakov s trditvijo, da so se Poljaki bojevali proti Nemcem s strupenimi plini, katere so dobili iz Anglije. Angleško informacijsko ministrstvo ugotavlja, da je ta trditev laž, s katero bi Nemci hoteli opravičiti v prihodnje vojskovanje s plini. Tako laž so porabili za pretezo tudi leta 1915, da so na francoskem bojišču začeli uporabljati pline.

Dosedanji angleški poslanik v Parizu, Phipps, se je včeraj poslovil od Francije z govorom, ki ga je imel po radiu.

Francoska poslanska zbornica in senat sta sklicana na zasedanje v drugi polovici novembra, ker takrat potečejo Daladierovi vladi pooblastila, da lahko brez parlamenta ukrene vse, kar se ji zdi potrebno za državno obrambo.

Gospodarska pogajanja med Nemčijo in Belgijo so se začela danes v Bruslju.

Turški zunanji minister Saradzoglu je imel na zborovanju republikanske stranke govor, v katerem je poročal o svojih pogajanjih v Moskvi in zagotovil zborovalce, da je prijateljstvo med Rusijo in Turčijo nespremenjeno.

Francoski poslanik v Washingtonu je izjavil ameriškim listom, da bo Francija takoj po spremembi nevtralnostnega zakona naročila velike količine blaga za vojaške obleke, velike množine čevljev in konje za francosko vojsko.

Švedski proračun za vojno mornarico in obalno obrambo je za 100% višji kakor je bil lanski.

Trgovska pogajanja med nami in Italijo v Belgadu so uspešno zaključena.

Angleško informacijsko ministrstvo zavrača nemške vesti, da misli Anglija dati Turčiji zlato iz poljske državne banke, ki so ga bili Poljaki srečno opravili v Anglijo. To zlato je izključno last poljske vlade, ki ga bo uporabila po svoji uvidenosti.

16 najmodernejših bombnikov je izgubilo nemško letalstvo pri zadnjih napadih na angleške ladje in na škotsko obalo.

Švedska policija je prišla več ljudi, ker so fotografirali vojaške stavbe. Izkazalo se je, da so v službi tujih vojnemskih organizacij.

Romuni o novi balkanski zvezi

Bukarešta, 24. oktobra. AA. Stefani: Romunski listi pišejo o ustanavljanju nove zveze balkanskih držav. »Curentul« pravi med drugim, da je italijanska postojanka na Balkanu edinstvena že zato, ker je Italija tudi balkanska država. List govori nato o ugodnem vplivu Italije na Balkanu in pravi, da je italijanska stališče deležno v Romuniji popolnega razumevanja. »Romania« pravi, da bo Italija mogla na Balkanu ustvariti atmosfero medsebojnega zaupanja in sodelovanja med balkanskimi državami. »Universul« pa meni, da Romunija zelo pozdravlja sporazum med balkanskimi državami.

Konec zatíjšja na francosko nemškem bojišču

Pariz, 24. oktobra. Sročnje poročilo francoskega poveljstva pravi: Velika živahnost v prvih bojnih črtah, posebno v krajih zahodno od Saare. Zatíjšje, ki je nastalo na vsej fronti 20. t. m., se, kakor vse kaže, ne bo nadaljevalo tudi ta teden. Predvčeršnjim je bilo živahnejše delovanje patrol, včeraj je bil pa prostor med obema utrdbenima črtama prizorišče velike živahnosti. Kakor predvčeršnjim je bilo tudi včeraj najživahnejše na skrajnem odseku zahodne fronte med Saaro in Mozelo. Francoske čete obstreljujejo tod pobočja pred sovražnikovimi utrdbami in lahko neposredno obdelujejo nemške postojanke.

Nove globe za nemške Jude

Berlin, 24. oktobra. Lani v novembru so nemški Judje dobili nalogo, da plačajo eno milijardo mark davka zaradi umora poslaniškega svetnika Rathja v Parizu, in sicer v obliki 20 odstotnega obdavčenja premoženja vsakega Jude. Nemška oblastva so izdala uredbu o tem, da se bo ta odstotek povečal ali znižal, če bi znesek 1 milijarde mark ne dosegli ali pa prekoračili. Po dosedanjih vplačilih se vidi, da 1 milijarda še ni dosežena. V zvezi s tem, je finančno ministrstvo izdalo uredbu, da treba dosednji 20 odstotni davek povisati na 25% od celotnega judovskega premoženja. Prihodnji obrok, ki zapade 15. novembra t. l., bodo morali nemški Judje plačati po novi uredbi, to je v višini 25%.

Vesti o pogajanjih za vrnitev Memela Litvi

London, 24. okt. o. »Daily Mail« prinaša iz Rige poročilo svojega dopisnika, da so se med Litvo in Nemčijo začela pogajanja o tem, da bi Nemčija vrnila Litvi Memel, katerega je zasedla spomladi. Po tem poročilu bi Nemčija to veliko pristanišče dala Litvi v najem za 55 let. Sporazum o tem, da je treba pričakovati v kratkem. Sklep o vrnitvi Memela Litvi je bil sprejet ob zadnjem obisku Ribbentropa v Moskvi. Tedaj se je Nemčija obvezala, da bo prenehala s širjenjem svojega vpliva ob Baltičkem morju, da bo odpoklicala od tam nemško prebivalstvo in priznala sedanje svoje meje na vzhodu kot končnoveljavne.

Stalin je Hitlerju v osebnem pismu odgovoril, da Rusija ne more vojaško pomagati Nemčiji in iti zanjo v boj. Tudi ne more Nemčiji dati na razpolago 2000 bombnikov, kakor je Hitler zahteval — poroča ameriška agencija »United Press«.

Dosedanji japonski poslanik v Berlinu je odpoklican. Veljal je za velikega zagovornika vojaške zveze z Nemčijo.

Sestanek voditeljev vladnih političnih skupin

Belgrad, 24. okt. m. Zaradi sestave enotne kandidatne liste in zaradi skupnega nastopa vseh vladnih političnih skupin pri skorajšnjih senatnih volitvah, so se danes dopoldne sestali v predsedništvu vlade voditelji vseh vladnih političnih skupin.

Zgodovina ruskih bojov za Dardanele

Dozdaj so se ponesrečili še vsi poskusi, rešiti „vzhodno vprašanje“ tako, da bi Črno morje postalo rusko „notranje“ morje

V vsej zgodovini pomorstva so se bili boji za morske ožine. Kdor je imel te ožine v svoji oblasti, je bil tako rekoč res pravi gospodar morja in poti, ki vodijo iz raznih zemeljskih področij nanj. Celo nekdanje boje za Trojo v starem veku razlagajo danes že na ta način, češ da je šlo le za to, kdo bo gospodar dardanelski ožini, ne pa za maščevanje za ugrabljeno Spartanko.

Veliko večino glavnih morskih ožin ima danes v rokah ali pa si je vsaj skozi nje zagotovila prosto plovo, Anglija. Naj omenimo le ožine, skozi katere vodi pomorska pot iz Atlantskega oceana preko Sredozemskega in Rdečega morja v Indijski ocean in dalje proti Vzhodu. To so: Gibraltar, Suez, Babelmandeb-ski preliv pri angleški pomorski trdnjavi Aden, Singapoore. Nič manj važni morski ožini pa sta tudi Dardanele in Bospor, ki vodita iz Črnege v Sredozemsko morje. Tudi to pomorsko pot si je Anglija zagotovila od Turčije kot prosto za svoje ladje. Črno morje in svobodna plova po njem je v zadnjih časih spet stopila bolj v ospredje pri diplomatskih posvetovanjih, posebno med Sovjetsko Rusijo in Turčijo. Rusijo namreč boli, da sme Anglija s svojimi ladjami v Črno morje. In zaradi tega je bil turški zunanji minister tudi poklican zadnjič v Moskvo. Saradzoglu je v imenu Turčije še enkrat čisto mirno povedal, da njegova država ne more prepovedati Angležem plove skozi Dardanele in Bospor, ker jo veže pogodba z Anglijo. Turčija pa se na drugi strani tudi ni ustrašila sovjetskih čet, ki so se prav v dneh, ko se je Saradzoglu mudil v Moskvi, začele z mrzlično naglico zbirati pod Kavkazom.

Vprašanje Dardanel in Bospora so v mednarodni politiki začeli že pred sto leti imenovati »vzhodno vprašanje«. To je v resnici vprašanje o položaju Turčije, ki ima v svojih rokah omenjeni morski ožini.

Kaj je gnalo Rusijo na Črno morje

Najnevarnejši tekmeč za gospodstvo na Črnem morju je bila v 17. in 18. stoletju Rusija. To je bilo tedaj, ko je zagospodovala nad Ukrajino in prodira do črnomoške obale. Od tedaj dalje Rusija smatra kot eno svojih glavnih nalog, zagotoviti in zavarovati si svobodno plovo po Črnem morju in od tam tudi skozi morski ožini Bospor in Dardanele. Ta pot je za Rusijo postala neobhodno potrebna žila, ki jo veže s svetovnimi tržišči. Do zahodnih evropskih tržišč je ta pomorska pot sicer precej daljša, kakor je na primer iz Leningrada na Baltiku ali pa iz Murmanskega na severnem koncu Skandinavskega polotoka. Zato pa je mnogo bližja do sredozemskih trgovskih središč in — kar je tudi velikega pomena — do trgovskih mest na Daljnem Vzhodu. To seveda od tedaj, odkar so zgradili Sueški prekop. V dosti krajšem času se namreč da priti na primer iz Vladivostoka v Odeso ob Črnem morju,

kakor pa od Vladivostoka v Arhangel'sk na severnem koncu Rusije. Rusija ima dokaj najrazličnejšega blaga za izvoz. (Prej ga je imela še več, ko ni toliko porabila zase.) V poštev bi prišlo žito, premog, železne rude, nafta, mangan in neizmerne množine lesa. Za izvoz nafte imajo ruska črnomoška pristanišča monopol, imajo pa velik pomen tudi za izvoz žitaric. Le lesa izvozijo iz drugih ruskih pristanišč več kot iz črnomoških.

Krimska vojna - prvi ponesrečeni ruski sunek proti Bosporju

Odveč bi bilo posebej poudarjati, kolikšnega vojaškega pomena so Dardanele in Bospor. Kdor ima v rokah ti dve ožini, lahko odločilno vpliva na vojaški položaj v Črnem morju. Če bi jih imela Rusija, bi postalo Črno morje tako rekoč njeno »notranje« morje. Tako pa je gospodar nad Bosporom in Dardanelami Turčija. To ji je dalo moč, da je lahko vedno, kadar koli je hotela, zaprla Rusiji izstop v Sredozemlje, dovolila pa je prehod skozi nje zahodnim velesilam, ki so lahko odločilno spremenile položaj v Črnem morju v korist Turčije in s pomočjo pomorskih oporišč Bolgarije, Rumunije in Turčije same. Kaj pomeni imeti v oblasti dardanelski in bosporški ožini, je Rusija bridko izkusila že večkrat v zgodovini, posebno pa v krimski in svetovni vojni.

Rusija je spoznala, da si more priboriti prost dostop na Sredozemsko morje le na ta način, da si zgradi najmodernejše in najmočnejše vojno brodogradilnico. Toda to namerajo bistro oko Anglije in Francije takoj opazilo, in ukrenili sta brz protukrepe, da bi zavarovali svoje koristi v tem delu sveta. Tako je tudi prišlo leta 1854. do vojne na Krimu. Rusko brodogradilništvo je uničilo turške vojne ladje, toda ta zmaga je bila za Rusijo le trenutna. Turčiji sta prišlo na pomoč Anglija in Francija s svojimi, daleč boljimi brodogradilnicami, ki je očistilo Črno morje, pregnalo ne samo ruske ladje, pač pa sta Anglija in Francija vzeli Rusiji celo pravico, da bi imela v tem morju svoje vojne brodogradilnice. To pravico si je priborila šele po francosko-pruski vojni 1871, in tedaj je spet začela misliti na to, kako bi zagospodovala nad Bosporjem in Dardanelami. Svetovna vojna je prav za prav Rusiji nudila še najlepšo priliko, da si osvoji ti dve morski ožini, toda Rusija je bila tedaj na Črnem morju in v neki meri tudi drugod vojaško neprimpravljena. Turčija je tudi med svetovno vojno Rusom zaprla Bospor in jo s tem prisilila, da se je morala preskrbovati z vsemi potrebščinami iz severnih pristanišč. Pa ne samo to. Turčija je celo dovolila nemškim križarkam dostop na Črno morje, kjer so zaradi svojega prvovrstnega (vsaj za tedaj) orožja obmetavale z ognjem



Nemci, ki so se na povelje morali preseliti iz Letonije nazaj v Nemčijo. Slika jih kaže v neki telovadnici v Gdansk, kjer so jim postregli in jim skušali dopovedati, da je tudi v Nemčiji lepo.

po svoji navadi celo nezavarovana ruska črnomoška pristanišča.

Sovjetska vlada je sama odvzela Rusiji „najbogatejši plen“ - Carigrad

Anglija je 12. marca 1915 zagotovila v posebni spomenici Rusiji, da bo dobila po zmagonosni vojni Carigrad in carigradski pas, toda pod pogojem, če se Rusija obveže, da bo zagotovila svobodno plovo skozi morski ožini. Pri tem so označevali Carigrad celo kot »najbogatejši plen« svetovne vojne. Dardanelske operacije pa niso rodile uspeha. Po februarški revoluciji leta 1917., se je ruska časna vlada pripravljala na to, da izkrci vojsko na Bosporju, vse pa je preprečila boljševiška revolucija. Sovjetska Rusija se je odrekla težnji po osvojitvi morskih ožin, bala pa se je, da Dardanele ne bi služile kakšni drugi zahodni državi za dosego njenih ciljev, za napad na Rusijo. Zato je vztrajala le pri tem, da se morske ožine zapro za vse države, ki ne leže ob Črnem morju. Leta 1923. je bil v Lausanni sklenjen mir med Kemalovo Turčijo in zahodnimi evropskimi zavezniki. Ta pogodba je dovolila pod gotovimi pogoji prehod skozi Dardanele in Bospor tudi mornarici tistih držav, ki ne pripadajo Črnemu morju. Sovjetska Rusija je to smatrala za ogrožanje svojih koristi in je leta 1931. sklenila s prijateljsko Turčijo sporazum, po katerem morata druga drugo šest mesecev prej obvestiti o vsaki spremembi v svojih mornaricah.

In zdaj spet Dardanele, Dardanele!

Kljub temu, da so se dozdaj Rusiji ponesrečili še vsi poskusi, kako bi dobila v roke Bospor in Dardanele, pa ni treba misliti, da se je s tem svojim stoletnim težnjam čisto odrekla. Nasprotno! Zdi se, da prav v sedanjem času pripravlja nov sunek, da doseže ta svoj cilj. Osvojitev omenjenih morskih ožin smatra danes še za mnogo bolj važno, kakor pa nekdanj. Razlog za to vidi v potrebi modernizacije svojega obširnega imperija in vsega, kar je s tem v zvezi. Industrializacija Ukrajine in kavkaških pokrajin tudi govori za to. Poleg tega pa se ustvarja z velikimi prekopi vodna zveza med Baltiškim in Črnim morjem. Po tej poti naj bi se bolj poceni prevažalo raznovrstno blago od severa najprej v črnomoška pristanišča, od tam pa preko Bospora in Dardanel v Sredozemsko morje in po bližnji poti na Daljni Vzhod. Vse kaže, da se Rusija prej ali slej ne bo morda zadovoljila samo z zahtevami, ki jih je postavila sedanjemu turškemu zunanjemu ministru Saradzoglu — zahtevala je, naj Turčija vsaj zapre ti dve ožini za angleške in francoske ladje — pač pa da bo hotela dobiti tudi za svoje ladje prost prehod iz Črnege na Sredozemsko morje. Tega si za zdaj še ne upa zahtevati, ker se morda le boji, da si ne bi nakopala prehudih sovražnikov, kajti kdo ve, kakšna je danes Rusija naznotraj. Presenečenja pa zdaj niti niso več tako nekaj posebnega, ker smo se jih le že preveč navadili.

Nemški vojni načrt: Zračna in podmorniška vojna proti Angliji do skrajnosti

London, 22. oktobra. »Observer« piše o mednarodnem položaju in pravi, da se je Hitler najverjetneje odločil, vse svoje glavne napore usmeriti na pomorsko in zračno vojno proti Angliji. To vojno naj bi vodili do popolne izžupanosti, na zahodnem bojišču pa naj bi vojske ostale zakopane. Nemško vrhovno poveljstvo je izdelalo operacijski načrt, ki sloni edino na neposrednem izkoriščanju vsakega uspešnega premikanja. Zdi se, da je precej neverjetno, da bi v prihodnjem razdobju vojevanja bil glavni nemški cilj ta, da bi skušali predreti na zahodnem bojišču. Napad na Maginotjevo črto bi bil na katerikoli točki neopopravljivo nevaren. Tak poskus spada v domišljijo. Sedanje stanje na zahodnem bojišču bi lahko trajalo do spomladi. Francoski in angleški material se neprestano kopiči. Sovražnik bi mogel samo na kakem drugem kraju poskušati najti rešitev. Temeljni nemški načrt je direktni napad bodisi v zraku ali na morju. Nemčija bo delala noč in dan, da bi spustila v morje čim več podmornic, tako da bi jih angleške ladje nikakor ne mogle izkoreniniti.

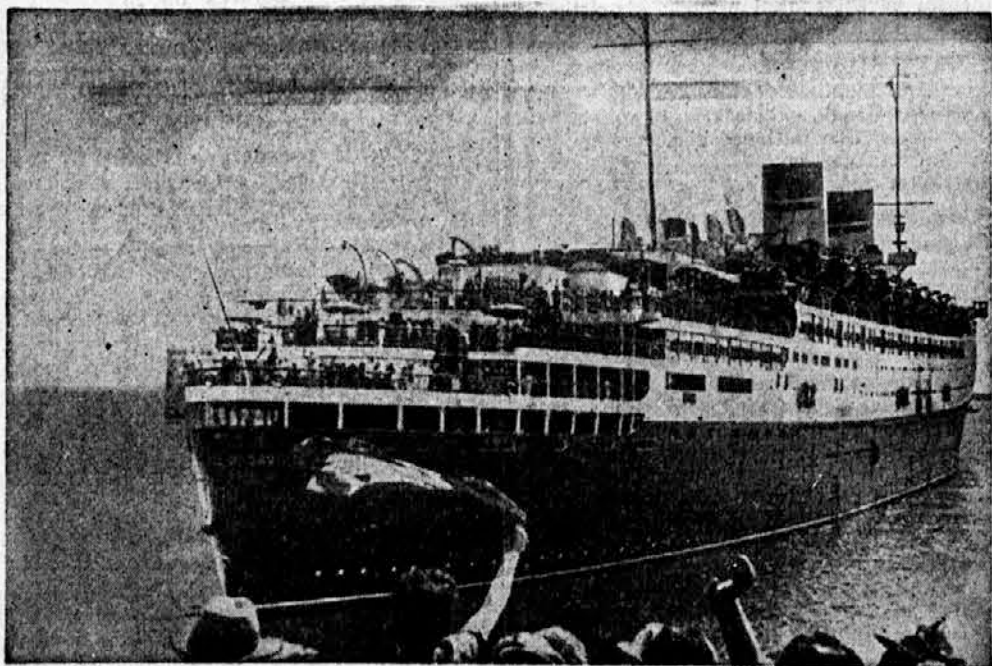
Program radio Ljubljana

Torek, 24. oktobra: 7 Jutranji pozdrav (plošče) — 7.15 Napovedi, poročila — 7.30 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 11 Solska ura: Kaj morajo vedeti otroci o obrambi proti zračnim napadom (dr. Franta Misa) — 12 Ruske pesmi (plošče) — 12.30 Poročila, objave — 13 Napovedi — 13.02 Koncert narodnih pesmi: Poje A. Orol, spremlja Radijski orkester — 14 Poročila — 16 Za naše dežlane (plošče) — 16.40 Stari škofjski gradovi (Leo Petiščan) — 19 Napovedi, poročila — 19.20 Nacionalna ura: banovina Hrvatska v svetu (Ivica Siprak) — 19.40 Objave — 19.50 Deset minut zabave — 20 R. Strauss: Burke Tilla Eulenspiegla (simfonična slika) (plošče) — 20.30 Molere: Tartuffe, komedija v 5 dejanjih — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Veseli zvoki (Radijski orkester).

Sreda, 25. oktobra: 7 Jutranji pozdrav (plošče) — 7.15 Napovedi, poročila — 7.30 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 12 Češki operni sprevi (plošče) — 12.30 Poročila, objave — 13 Napovedi — 13.02 Iz Schbertove beležnice (plošče) — 14 Poročila — 15 Mladinska ura: A. Adamič: »Jurij baron Vaga«. Poučna igra. Izvajajo člani Radijske igralne družine vodi inž. I. Pengov — 18.40 Kmet in gruda (Ludvik Puš) — 19 Napovedi, poročila — 19.20 Nacionalna ura: Jesen in jugoslovanski gospodarstveniki (Kosta Popović) — 19.40 Objave — 19.50 Reportaža z razstave bolgarske knjige — 20 Cerkevni koncert. Sodelujejo: Sattnerjev pevski zbor, p. Salvator Majhenič (orgel). Dirigent: A. Nofat (prenos iz franciške cerkve) — 21.10 Kvartet: Saljivi bratje — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Samospevi Stefanije Petek-Pavlovič, pri klavirju prof. M. Lipovšek.

Drugi programi

Torek, 24. oktobra: Belgrad 19.40 Narodne pesmi. — 21.40 Salonska glasba — Zagreb: 20 Koncert komorne glasbe — 21 Prenos opere iz Italije — Ankar: 20.30 Jazz — Bratislava: 20.10 Večerna glasba — 21.15 Koncert klasične glasbe — Sofija: 18.45 Valčki — 20 Komorni koncert — 20.30 Ruske romane — 21.55 Laska glasba — Beromünster: 20.55 Violinski koncert — 21.10 Zabavna ura — Budimpešta: 19.25 Ciganski orkester — 21.10 Pevski koncert — 22 Komorni koncert — Bukarešta: 18.17 Valčki — 19.30 Romunske pesmi — 20 Ork. koncert — 21.50 Zabavna glasba — Horthy: 20 Koncert vojaške godbe — 21.15 Laska glasba — Oslo: 20.35 Norveška glasba — 22.15 Zborovni koncert — Sottens: 20 Pisan koncert — 20.30 »Sree — aduta, veselogra — Rim-Bari: 20.30 Violinski koncert — 22.30 Pianinski koncert — Trst: 20.30 Koncert ork. — Florencia 20.30 Operna glasba — 21.15 Pesmi — 23 Plesna glasba.



Italijanski parnik »Conte di Savoia«, ki je pred kratkim kljub nevarnosti, kateri je danes izpostavljena vsaka ladja na odprtem morju varno priplula v italijansko pristanišče Genuo.

Lojze Pajtlar:

BEG IZ TUJSKE LEGIJE

Moral sem biti na pogled zelo čuden, zakaj še preden sem odprl usta, da bi ga vprašal za konzulat, je že on mene povprašal, naj mu pokažem legitimacijo.

Kje! Nisva dolgo govorila, takoj je vedel, kom ima opravka in me je povabil s seboj na stražnico.

Bil sem spet ujet. Adijo beg iz legije! Polotil se me je obup. Naj se zaletim v katero teh ozkih ulic in skušam izgniti?

A kam? Marsej je gnezdo, iz katerega ne prideš živ in cel, če ga ne poznaš in če nimaš zaveznikov...

Stopal sem s stražnikom ter gledal na vse strani. Nekje se mi je za trenutek med hišami zablazelo morje. Skoraj bi me bilo potegnilo tja, toda stražnik je najbrž vedel za take slabosti in me je prav tisti trenutek prijel za roko.

Strt in žalosten sem šel naprej, kdo ve čemu naproti. Ni mi bilo usojeno, da bi se Legije rešil.

Potem sem začel spet premišljevati, kako bi se izrežal. Potegnil sem zavetje s fotografijami in piemi iz žepa in ko sem mislil, da me stražnik ne opazuje, sem vse skupaj vrget na prag bližnje hiše.

Toda policaja je moj gib zaznal in je takoj pobral moje stvari.

Zdaj je šlo po bliskovito!

Prišel sem na policijo, kjer so me začeli spraševati podrobneje. Ker jim nisem točno odgovarjal, zato so me takoj poslali v trdnjavo Saint Jean, kjer je uprava Legije. Zaprli so me v stolp, ki stoji v sredini te trdnjave.

Čakalo me je dvoje: smrt ali spet Colomb-Bechar za nekaj let. To se pravi, počasnejša in strašnejša smrt, kakor če bi me ustrelili.

Zdaj je bilo vse jasno. Nisem imel več ničesar pričakovati. Nekaj minut me je v celici prevzel strašen obup, potem pa neskončna trudnost. Pogreznil sem se v žalostno topot, iz katere se je samo zdaj pa zdaj oglasilo boleče hrepenenje po domu, po miru, po svobodi...

Drugi dan so me privlekli pred komandanta trdnjave. Ta mi je točno dokazal beg iz Ksar-es-Souka. Pod težo dokazov sem vse priznal. Kaj sem hotel! Po končanem spraševanju so me zaprli za štiri dni spet nazaj v stolp. Obupan in strt sem ležal na slabih posteljah. Mislim, da sem svoje doseganje neumno trpljenje, ki sem si ga sam nakopal, ki mi pa ni koristilo prav nič.

Bilo je čudno, neskončno čemenje med življenjem in smrtjo, strašno, kakor še nisem strašnega doživel. Če bi bilo trajalo še kaj dalje, bi se mi bilo zmešalo.

Četrto jutro je potrkalo na vrata celice. Planil sem pokonci in skozi mišli mi je šinilo:

»Sodba!«

Straža me je odvedla pred poveljnika trdnjave. Toda ni me sprejel on. Ko sem stopil v obo, sem tam zagledal oševlega polkovnika, ki me je začel nepremično gledati.

Nisem mogel vzdržati njegovega pogleda in sem čakal, kdaj mi bo začel pridigati o mojih zgubljenih mladih letih. Čez čas sem zaslišal vprašanje:

»Ali veš, kaj te čaka?«

Sklonil sem glavo in etisnil pesti. Najrajši bi mu bil planil v obraz. Molčal sem.

Častnik je pomignil, naj stopim bližje. Stražnika eta me sunila do njega.

»Nale«

Razgrnil je predme na mizo listino, ki je v začetku nisem niti pogledal. Potem mi je velel:

»Preberil!«

Trenutek nato me je vrglo pokoncu. Planil sem naprej, zgrabil pisanje in si ga nesel bližje k očem, da bi videl, če se ne motim.

Na listini je stalo, da sem zaradi mladostnosti odpuščen iz legije. Zraven je bila še brzojavka, s katero so to sporočili v Fez šest dni po mojem begu.

In na papirju je bilo zapisano, da me je Legije rešila s svojim neutrudljivim prizadevanjem — mati, ki je obredla vaa oblaetva, da bi me spet dobila iz Afrike. Edino mati ni pozabila zgubljenega, pobelega legionarja.

Vrtno se mi je v glavi in solze so mi vstajale v oči. Stisnil sem zobe, da bi

požrl ginjenost, postavil sem se vzravnan in prvkrat v Legiji z vsem prepričanjem salutiral:

»Merci, mon colonel!«

Častnik se mi je nasmešnil in dejal samo:

»Skoda za Legijo, da je izgubila takega legionarja!«

Se enkrat sem pozdravil — bilo je prvo in zadnje priznanje, ki sem ga dobil v Legiji.

Cez štirinajet dni sem stopil z vlaka v Ljubljani in oči so mi kar nekam nejeverne začele iskati vse tisto znano in ljubo, kar sem mislil, da je za večne čase zatonilo.

Bil sem doma. Afrika, Legija in puščava so bile daleč. Tisto malo domovine, kar sem je ta deževni večer v Ljub-

ljani videl na poti s postaje domov, mi je za vselej odtehtalo vse tuje lepote, vse tuje skrivnosti in vse tuje srečo.

Le ko sem včasih potem premišljal svoje pisane zgodbe, se mi je z vso silo obudil spomin na vse tisto, kar sem doživel. Na tovariše, na sonce v Sahari, na noči, katere sem prebil na straži, na strahote bojev in samote, na glad in žejo, na legionarske ječe, na divje veselje po kasbah in arabskih gnezdih, na pohode po puščavi, ki gori v jutranjem soncu, rdeča in skrivnostna kakor začetek sveta.

In v takih trenutkih me je prevzelo, da sem prijel za pero ter začel pisati zgodbo o tem, kakšni so bili moji prihod, moje življenje in moj

Beg iz Tujske Legije.



K O N E C